

KÖZMŰVELŐDÉSI KÖNYVTÁRAK FINNORSZÁGBAN

GARDNER, Frank M.: Les bibliothèques publiques en Finlande. = B. Unesco Bibl. 18. vol. 1964. 3. no. 124-127. p. Illus tr.

A közművelődési könyvtárak Finnországban.

(3.4)
(1.421)

Finnország négy és fél millió lakosa kb. akkora területen él elszórtan, mint Nagy-Britannia. Egy km²-re átlag 14 lakos jut. Minthogy a városok nagyrésze a tengerpart mentén terül el, Helsinki-ben az egész lakosságnak közel 1/10-e él, a népsűrűség az ország belsejében mélyen az átlag alatt van. Az utazó előtt erdők és tavak végtelen sora vonul el, amelyet csak itt-ott szakít meg egy-egy kis város. Finnország földrajzi, éghajlati, etnikai viszonyait tekintve nehéz elképzelni, hogy ebben az országban elsőrangú közművelődési könyvtári hálózatot lehetne létrehozni. Nyáron Finnország meleg, napos, a nyaralók, sportolók paradicsoma. Télen azonban az elhagyatottság és melankólia hangulatát kelti.

A lakosság nyelvi megoszlása is bonyolultá teszi a könyvtárak munkáját. A kisebbségi kérdést azonban nagy jóakarattal és megértéssel kezelik. Mind a finn, mind a svéd hivatalos nyelv, a lakosságnak közel 10 százaléka beszél és ír svédül. Törvény kötelezi a helyi hatóságokat, hogy a svéd kisebbség kívánságára, amennyiben ezek száma eléri a lakosság 8 százalékát, könyvtárat állítsanak fel.

Mind e nehézségek ellenére Finnország olyan közművelődési könyvtári hálózatot épített ki, amelyet a világ legtöbb országa méltán irigyelhet. A könyvtárak általában kicsik, jól megtervezett helyiségekben, elsőrangú izléssel berendezve. A könyvtárak finanszírozását a helyi hatóságok biztosítják - kielégítő mértékben - állami támogatással.

A közművelődési könyvtárakat a helyi - városi vagy falusi - hatóságok irányítják. Mind városon, mind vidéken igen sok könyvtár van: több mint 4000 az egész országban. Ezek nagyrészt igen kicsi könyvtárak. 1000-nél több az olyan könyvtárak száma, amelyek elég nagyok ahhoz, hogy az állam támogatását élvezzék. E támogatást - bár igen liberálisan - bizonyos feltételekhez kötik. E feltételek: a könyvtárat rendszeresen ülésező bizottság irányítsa; a helyiségeknek megfelelőeknek kell lenniök, az állománynak elég gazdagnak, a nyitvatartási időnek szabályosnak. E feltételek a részletekben a helyi viszonyok szerint módosulnak.

A Központi Oktatási Tanács, amelynek feladata az 1961-es könyvtári tör-

vény végrehajtása, bizonyos mértékig felügyeletet gyakorol a könyvtárak fölött, szubvenció feltételeinek betartása tekintetében. Ezt a felügyeletet azonban inkább tanácsadás, segítés, irányítás formájában gyakorolja. A szubvenció odaitélése természetesen az évi beszámoló és költségvetés megvizsgálása után történik, igen liberális szorzószám alapján: falusi könyvtárak esetében a költségek 2/3-át, városiaknál 1/3-át viseli az állam. Erősen szétszórt települések esetében azonban a szubvenció 25 százalékkal emelhető.

A könyvtári törvény következményeit egy jellegzetes finn város példáján szemlélteti a cikkíró. Kouvola 18 000 lakosu ipari központ, könyvtáraitra évenként közel 150 000 finn márkát fordít (egy lakosra kb. 7 márka jut). Ennek az összegnek több mint 1/3-át (58 000 márkát) könyvvásárlásra költik. Az állomány 25 000 kötet, a kölcsönzések száma évi 139 000-re emelkedett. A lakosság 30 százaléka beiratkozott olvasó. Az összes költségek 1/3-át az állam viseli, s amilyen arányban a költségek emelkednek, úgy emelkedik a szubvenció. Ha valamely helyi hatóság túlméretezett költségekbe verné magát, talán szükségessé válna a szubvenció összegének limitálása. Jelenleg azonban nem is gondolnak ilyesmire. A finn könyvtári törvény az egyetlen, amely nem szabja meg az állami támogatás plafonját.

Hála az állam és a helyi hatóság nagyvonalúságának, meg a kitünő könyvtárosi gárdának, a kouvolai könyvtár 10 éves fennállása óta komoly fejlődést mutat. A költségvetési összeg az 1955. évinek háromszorosára, a könyvvásárlásra fordított összeg hatszorosára nőtt. Az állomány is megháromszorozódott, az évi kölcsönzések száma hatszorosa az 10 év előttinek. 1962-ben nyílt meg az igen szép gyermekkönyvtári részleg. Más európai országok könyvtárosai fényűzőnek találnának ilyen berendezést egy ilyen kis könyvtárban. Ennek ellenére a város már új központi könyvtár építését tervezi egy erre a célra fenntartott 2000 m² területen.

Kevés olyan "kompakt" város van Finnországban, mint Kouvola. Imatra, a szovjet határ mellett, inkább falvak füzére, összesen 35 000 lakossal. Négy könyvtára van, összesen 40 000 kötet állománnyal, 8 000 beiratkozott olvasóval, akik 180 000 könyvet kölcsönöznek évenként. Ez a szám annál figyelemreméltóbb, mivel az olvasók egy 16 km. hosszú völgyben élnek elszórtan. A négy könyvtár átlag 4 márkát költ egy-egy lakosra.

Lauritsala-nak, a szomszéd kisvárosnak (11 000 lakos) 24 000 kötetes könyvtára van, s erre lakosonként 7 márkát költ. Az 1951-ben nyílt könyvtár épülete, berendezése olyan új, mintha most készült volna. Felnőtt- és gyermekkölcsönző, olvasótermek, kis előadóterem, elragadó meseszoba vannak ben-

ne. A sok könyvtár közt, amelyet a cikkíró valaha látott, egyike a legszebbeknek.

Finnország legnagyobb közművelődési könyvtári hálózata a helsinki. Az 1860-ban alapított könyvtárnak jelenleg 27 fiókkönyvtára, összesen 700 000 kötet állománya és 183 főnyi személyzete van. Az évi kölcsönzések száma közel két és fél millió. A központi épületben már nehezen férnek s új épület emelését tervezik. A Helsinki Közművelődési Könyvtár semmiben sem marad el a világ nagyvárosainak közművelődési könyvtárai mögött, sőt sok tekintetben felettük áll.

Az 1961-es finn könyvtári törvény azokat a funkciókat, amelyeket eddig a Könyvtárak Hivatala gyakorolt, a Központi Oktatási Tanácsra ruházza. A könyvtárosok félnek, hogy e nagy szervezetnek csak egyik feladata a lévén a sok között a könyvtárak fejlesztése, ennek az intézkedésnek a könyvtárügy látja kárát. Az aggodalom tulzottnak látszik. Az kétségtelen, hogy a közművelődési könyvtárügy máris szoros kapcsolatban van az oktatásüggyel. Tanulmányi csoportok szervezése könyvtári keretben valamennyi skandináv országban általános, de talán Finnországban a legfejlettebb.

Külön hangsúlyt kap a könyvtári törvényben a könyvtári együttműködés. Regionális központi könyvtárakat akarnak létrehozni s ezek 30 000 márka pót-szubvenciót kapnának, ezenkívül lakosonként 0.10 márkát. A központi könyvtárak funkciói még nincsenek pontosan megállapítva, mindenesetre állományukkal és tanácsaikkal fogják segíteni a kis könyvtárakat.

Nincsenek azonban egyelőre rendelkezések kis könyvtárak fuziójára, szorosabb együttműködésére, a könyvtárközi kölcsönzésre, s ez bizony hiányossága a finn könyvtári törvénynek.

Valamennyi, cikkíró által látott finn könyvtár feltűnt értelmes, jól átgondolt berendezésével és ragyogó tisztaságával. Az épületek tervezésében azonban bizonyos egyhangúság tapasztalható. Valamennyiben, a legkisebbekben is, mezzanino, félemeleti galéria van, úgy hogy az olvasóknak állandóan fel-le kell járkálniuk. Ez a megoldás jelent bizonyos helymegtakarítást, viszont a szorosság benyomását kelti. Néha szinte szűk folyosón érzi magát az ember. A lefelé menő mezzaninok, amelyeket talán Aalto vipuri könyvtára inspirált, a divatosak. Cikkíró láthatta Alvari Aalto műtermében az új helsinki központi könyvtár terveit, amelyekben némi megdöbbenéssel 5 lefelévivő mezzaninót számolt meg. Ez talán mégis tulzásba vitele egy eredetileg jó ötletnek. Mindent összevéve, a finn könyvtári építkezés ugyan elragadó a részletekben, de féltő, hogy megreked a rutinos megoldásokban. Jó lenne, ha a finn építészek tanulmányoznák a Dániában és Nagy-Britanniában épült újabb kis könyvtárakat.

A legérdekesebb könyvtár, amelyet szerző Finnországban látott, nem köz-művelődési könyvtár, hanem a Helsinkii Egyetem Diákszövetségének a könyvtára. Csak a hallgatók használhatják, akik idejönnek dolgozni és üdülni. Érdekessége, hogy nem az egyetemhez tartozik, hanem a diákszövetséghez s ez is irányítja. Az 1955-ben megnyílt új épületet országos gyűjtésből emelték. Állománya 140 000 kötet. Az olvasótermek 200 hallgató befogadására alkalmasak. Itt is megtaláljuk az elmaradhatatlan galériát, de a ferdén egymáshoz támasztott könyvespolcok csökkentik az egyhanguságot. A butorzat szinte fényűző, a karosszékek rendkívül kényelmesek, s ez eddig az egyetlen könyvtár, ahol szerző a kutatófülkékben az íróasztalon és ülőhelyen kívül diványt is látott.

Az új finn könyvtári törvény hatékonyságát két év után még nem lehet megítélni. A könyvtárosok mindenesetre telve vannak a máris kitűnő könyvtári szolgálat tökéletesítésére vonatkozó tervekkel. Legnagyobb nehézségek a személyzet toborzása és képzése terén vannak. Bár a fizetések kielégítőek, kevés a jelentkező. Kénytelenek a könyvtárak nyitvatartási idejét a rendelkezésre álló munkaerők szerint korlátozni. A könyvtárosok munkaejeje maximálisan igénybe van véve. Sok könyvtáros teljesen egyedül dolgozik, még egyes helsinkii fiókokban is. Az is baj, hogy a sok kis önálló könyvtárból nehéz lenne nagyobb szakgyűjteményeket kialakítani - pl. zenei könyvtárat - s ugyancsak nehéz lenne ilyen szakgyűjtemények számára szakképzett személyzetet toborozni.

A regionális központi könyvtárak létrehívása kedvező intézkedés ebből a szempontból: elősegíti szakgyűjtemények kialakítását. Ezzel a problémával különben a világ valamennyi modern könyvtári hálózatának meg kell birkóznia. Finnország mindenesetre jól megoldotta az alapvető feladatot: az egész lakosság számára hozzáférhető könyvtári hálózatot teremtett. /MÁ./

LÁTOGATÁS A HELSINKII EGYE- TEMI KÖNYVTÁRBAN

Vallinkoski professzor könyvtárigazgató meghívására Peter Genzel, a Deutsche Staatsbibliothek gyarapítási osztályának vezetője és Heinz Wegehaupt, az ifjúsági és gyermekkönyvosztály vezetője 1964. május 27-junius 7. között látogatást tettek a Helsinkii Egyetemi Könyvtárban. A látogatásnak elsősorban az volt a célja, hogy a könyvtár gazdag másodpéldány anyagából - amely a Helsinkitől 150 km-re

lévő Urajärvi Tároló Könyvtár tömör raktáraiban van elhelyezve - a Deutsche Staatsbibliothek számára [válogas-
sanak. Együttal alkalmat nyújtott ez a látogatás a finn könyvtárügy strukturá-
jának és munkamódszereinek alaposabb megismerésére és a finn-német csere-
kapcsolatok megerősítésére.

(Mitt. Wiss. Bibl. DDR. 2.Jg. 1964.
7.no. 85.p.)